



Branko Soban



PISMO ZANAMCEM

Referendum za prihodnost

Dragi zanamci!

Stojim sredi parka miru v Hirošimi. Sredi parka spominov na dan, ki je za vselej zaznamoval zgodovino človeštva. Sredi zgodb in pričevanj o dnevu, ko je mesto v delti reke Ota uničila atomska bomba. Kot neka-
kšno novo, strašno sonce je takrat zagorela nad Hirošimo in s svojim strupenim ognjem v delcu sekunde kilometre daleč požgala vse okrog sebe. Tisti, ki so preživeli to apokalipso, danes je samo še kakšnih petindvajset živih prič takratnega jedrskega uničenja, so dogodek opisali s sestavljenko *pika-don*. *Pika* pomeni slepečo svetlobo, *don* pa eksplozijo, grom. Da je na mesto padla atomska bomba, takrat ni vedel seveda nihče.

Park je poln spomenikov, ki opozarjajo na ta strašni dan avgusta 1945. Kjer so danes lepo urejene zelenice, je bilo nekoč središče mesta. Ker je bil tu epicenter eksplozije, je siloviti radioaktivni piš mesto v hipu zravnal z zemljo. Za

seboj je pustil le skelet atomske kupole, kot zdaj pravijo nekdanj sodobni zgradbi industrijske zbornice, kjer so pred vojno predstavljali in prodajali izdelke iz hirošimske prefektore. Stavbo, zgrajeno v evropskem stilu, je leta 1915 postavil češki arhitekt Jan Letzel. Toda po eksploziji je od nje ostalo zgolj betonsko okostje, nekakšen večni, nemi simbol uničene Hirošime.

Nedaleč stran od tega molčečega skeleta, a na drugi strani rokava reke Ota, je še en spomenik, ob katerem vsak obiskovalec postoji vsaj za nekaj minut. In se globoko zamisli. Tudi zaradi napisa na njem, ki živo sporoča: »To je naš krik, to je naša molitev za mir v svetu ...!«

Na konici spomenika v podobi granitne atomske bombe stoji drobna deklica. Sadako Sasaki. V svojih bronastih dlaneh, ki jih steguje proti nebu, drži velikega zlatega žerjava. To je šolarica, ki je za vselej zaznamovala moje otroštvo. In zagotovo tudi mladost mnogih drugih otrok sveta. In zdaj prvič v življenju stojim pred njo. S knjigo, ki sem jo posebej za to srečanje z njo prinesel s seboj na Japonsko. Prijatelji v Hirošimi so bili pred spomenikom naravnost presunjeni, ko so videli, kaj držim v rokah.

Naslov knjige, ki me je v živo zadela že tam nekje sredi osnovne šole, je po svoje zelo preprost: *Sadako bi rada žive-la*. Napisal jo je avstrijski mladinski pisatelj Karl Bruckner, v zbirki Knjižnica Sinjega galeba pa je v slovenskem prevodu Alenke Bole izšla leta 1963, torej pred natanko šestimi desetletji. Od takrat jo pravzaprav nenehno jemljem v roke. Ob vseh vojnah, saj v njih praviloma vedno umirajo predvsem nedolžni otroci. Njihove mame. Njihovi nemočni dedki in babice.

Tisoč papirnatih žerjavov

Zgodbo Sadako Sasaki že dolgo pozna ves svet. Na dan, ko je nad Hirošimo eksplodiralo zlo, je bila še čisto majhna. Z bratom Šigeom, kot piše Bruckner, sta bila ravno tedaj v mestnem parku. Šigeo se je potapljal v ribniku, od koder ga je nenadoma silovito zabrisalo na breg, Sadako pa je mirno spala pod vrbo žalujko. A zračni pritisk jo je v hipu zgrabil in odnesel s seboj, kot bi bila zvita kepica papirja. Brat jo je potem dolgo obupano iskal med izruvanim in polomljenim drevjem in jo na srečo tudi našel. V razcefrani oblekici in z nekaj praskami, toda bila je živa ...

Deset let kasneje, prav na dan, ko je ponosno sodelovala na veliki štafetni kolesarski dirki, je zbolela za levkemijo. V bolnišnici je začela izdelovati papirnate žerjave. Po starodavnem izročilu se namreč tistemu, ki jih naredi tisoč, izpolni želja. Želja za ozdravitev. Sadako se je urno lotila dela. Domači so ji hoteli pomagati, toda vztrajala je, da mora žerjave sestaviti sama. A moči je bilo v njej iz dneva dan manj. Podatki o tem, koliko žerjavov je viselo nad njeno bolniško posteljo, so seveda različni. Pisatelj je v knjigi, ki je bila prevedena v vse jezike sveta, zapisal, da ji je manjkalo samo še deset papirnatih ptic. Levkemija je seveda naredila svoje. Sadako je, onemogla in izčrpana od hude bolezni, tiho odšla. Tako kot se je nekaj dni pred njo poslovil tudi deček Šigetomo, ki je v bolnišnici ležal poleg nje in prav tako vztrajno izdeloval žerjave ...

Otroci z vsega sveta so v letih po njeni smrti izdelali na milijone papirnatih žerjavov in jih poslali v Hirošimo. Vsi so shranjeni v preprostih steklenih vitrinah tik poleg

spomenika Sadako Sasaki. Letošnjega januarja bi moja otroška junakinja dopolnila natanko osemdeset let. Toda zaradi posledic jedrske eksplozije se je njeno življenje, podobno kot življenje mnogih njenih sošolcev in vrstnikov, končalo že pri dvanajstih ...

Ura sodnega dne

V tisti sekundi, ko je nad Hirošimo zažarelo strašno atomsko sonce, je človek napravil prvi poskus, da bi s pomočjo znanosti uničil samega sebe. Poskus je uspel ...

Katastrofalne posledice atomskih bomb, ki sta leta 1945 zravnali z zemljo Hirošimo in Nagasaki in tamkajšnjim prebivalcem povzročili nepopisno trpljenje, so to neskončno človeško slo po uničevanju takrat morda zamrzile za hip. A res zgolj za trenutek. Kajti moč jedrskega orožja je z neznosno lahkotnostjo začela omamljati državo za državo. Zapeljivemu petju atomskih siren so nasedali veliki in majhni. Tudi tako majhne države, kot je Izrael, denimo. Zato si je ameriška umetnica Martyl Langsdorf že leta 1947 omislila tako imenovano uro sodnega dne (*Doomsday Clock*), ki je začela – kot v nekakšno svareče opozorilo – odštevati minute, ki so svetu (še) ostale do popolnega uničenja.

Ta ura zdaj neusmiljeno tiktaka že več kot tri četrt stoletja. V tem času so njene kazalce premaknili 25-krat. Začeli so s sedmimi minutami do polnoči. Potem so se kazalci zaradi mnogih kriz začeli nevarno približevati dvanajsti. Največje olajšanje se je zgodilo leta 1991, ko so se Združene države in (razpadajoča) Sovjetska zveza začele resno dogovarjati o

sekanju števila jedrskih konic. Podpisan je bil sporazum o zmanjševanju strateške oborožitve Start. Takrat so urne kazalce porinili daleč nazaj, na sedemnajst minut do polnoči, kjer niso bili še nikoli.

A zatišje po padcu Berlinskega zidu in razpadu Varšavskega pakta, vzhodnega vojaškega bloka, ni trajalo prav dolgo. Kazalci so se kmalu začeli nevarno pomikati naprej proti polnoči. Z vsakim premikom je ura grozeče svarila pred drsenjem proti prepadu. Najbolj dramatičen skok se je zgodil januarja 2023, ko so se kazalci ure sodnega dne ustavili devetdeset sekund pred polnočjo.

Na Washington! Na Washington!

Zaradi ruske vojne proti Ukrajini (in posredno proti vsemu Zahodu) se je nevarnost zlorabe jedrskega orožja strahljivo povečala. Glavni Putinovi propagandisti in najvišji kremeljski aparatčiki, med njimi je daleč najbolj zagret nekdanji predsednik Dmitrij Medvedjev, vztrajno kličejo k jedrskemu armagedonu. Po ulicah ruskih mest, tudi Moskve in Sankt Peterburga, nacionalisti prevažajo makete raket, na katerih piše: »Na Washington! Na Washington!« Toda vprašanje je, ali se tisti, ki kličejo k jedrskemu orožju, zavedajo, kaj sledi po tem, ko bo ura sodnega dne odbila polnoč? Ali kdo ve, kakšen bi lahko bil svet, ko bi se na tej usodni uri pojavila številka 00:01? Znanstveniki zagotovo vedo, vi, dragi zanamci, bržkone tudi, psihopatski politiki pa očitno ne.

Toda ali v tej vojni v Ukrajini, tem najbolj brutalnem spopadu po drugi svetovni vojni na evropskih tleh, ki divja le

slabi dve uri poleta od nas, res lahko zagrmi jedrsko orožje? Na to vprašanje je po svoje poskušal odgovoriti že sloviti japonski filmski režiser Akira Kurosawa v filmu *Živim v strahu* (*I live in Fear*). Čeprav je bil posnet že davnega leta 1955, v letu, ko je umrla Sadako Sasaki, je danes znova nadvse aktualen. Morda še bolj kot v času nastanka.

Film je prišel v kinodvorane le desetletje potem, ko so Američani odvrgli atomski bombi na Hirošimo in Nagasaki. In samo leto pred tem je radioaktivni pepel, ki se je na tla spuščal po ameriških testiranjih vodikove bombe na atolu Bikini in na Maršalovih otokih, malodane v celoti prekril japonsko tunolovko *Lucky Dragon No. 5*. Zaradi tega smrtonosnega pepela je tedaj resno zbolela vsa posadka, en član pa je čez nekaj časa tudi umrl. Tudi zato je bil film zelo gledan. Ne le zaradi še vedno svežega spomina na jedrsko kataklizmo, ki jo je doživela Japonska, ampak tudi zaradi vprašanja, ki si ga film resno zastavlja. Ali je namreč res noro, da se preveč obremenjuješ z jedrsko nevarnostjo? Ali pa je morda še bolj noro to, da jo preprosto ignoriraš? V današnjih razmerah gotovo to drugo...

Predvsem zato, ker se nikakor ni mogoče znebiti občutka, da so konflikti in vojne pravzaprav že zdavnaj postale neka-kšna stalnica našega žitja in bitja. Prvi svetovni vojni, ki naj bi, kot so takrat oznanjali, končala vse dotedanje vojne, je že čez dobri dve desetletji sledil nov veliki svetovni spopad. Na dlani je, da se nihče nikoli nič ne nauči iz zgodovine. Zato vojniam preprosto ni videti konca. V njih po svoje sploh ne gre za konflikt civilizacij, ampak predvsem za konfliktno civilizacijo, ki problemov in zapletov ne zna več reševati na miren način.

Nemočna kultura miru

Paul Preciado, španski filozof in pisatelj, denimo pravi, da vojna pravzaprav ves čas živi med nami. V naših domovih. Vedno se vrača. Ker v resnici nikoli ne izgine. Včasih se resda potuhne, toda hkrati že vsak najmanjši konflikt v hipu izkoristi zato, da znova bridko potrka na vrata. Preciado zato pravi, da ni nikoli zares verjel svojim učiteljem in zgodovinskim učbenikom, ki so pisali, da je Evropa prav zaradi izkušenj druge svetovne vojne postala imuna za nove spopade. Na celini je takrat res zavladal mir, toda vojna je kljub temu ostala med nami. »V naših shrambah, v počenem porcelanu, v naših televizorjih, v naših kosteh. Pravzaprav jo ves čas nosimo s seboj! Evropejci, Američani, Rusi ... Vsi govorijo, da so za mir, toda hkrati za svojimi mejami že leta lomijo kosti sovražnikom. V kolonialnih, postkolonialnih in neokolonialnih vojnah,« dodaja pisatelj.

Združeni narodi so prvo desetletje novega tisočletja razglasili za desetletje kulture miru. V tem času naj bi svet enkrat za vselej obračunal z neznosno kulturo vojn, ki so človeštvu v zadnjih desetletjih in stoletjih prinesle toliko zla, sovraštva in smrti. Nameni so bili žlahtni, toda interesi velikih so jih znova (pre)hitro zatrli. Kultura miru spet ni dobila priložnosti. Še več. To prvo desetletje je bilo celo eno najbolj krvavih doslej. Ameriški general William Webster je prostodušno priznal, da takšne koncentracije čet in orožja, kolikor se ga je takrat valilo po Afganistanu in Iraku, svet še ni videl vse od druge svetovne vojne. Krizam na Bližnjem vzhodu ni videti konca. Po Libiji, Siriji, Libanonu zdaj gori še Gaza, ki jo je izraelska vojska v brutalni genocidni vojni malone zravnala z zemljo in poslala v

smrt več kot 30.000 Palestincev, v glavnem žensk in otrok. O tem je že pred časom govoril moj dobri znanec, zdaj že pokojni Jonathan Schell, nekdanji poročevalec *New Yorkerja* iz vojne v Vietnamu, kasneje pa profesor na Princetonu, ki je takoj po 11. septembru posvaril pred »pravo Niagaro vojn«, ki jih znata sprožiti afganistanska in iraška avantura. Zdi se, da je bil enajsti september v resnici izjemna prilžnost »za ščuvanje psa, ki je v vsakem od nas«, je v svojih nesmrtnih *Pismih proti vojni* takrat zapisal Tiziano Terzani.

Vojna kot prevara

Politika pri tem seveda vztrajno pozablja, da je vojna pravzaprav vedno prevara. To je na lastni koži večkrat občutil znameniti ameriški general Smedley Butler, ki je svojčas sodeloval v bojih od Srednje Amerike do Kitajske. Kjer je bila kriza, tam so bili Američani. Mark Twain je nekoč zlobno navrgel, da se njegovi rojaki očitno kar z vojnami učijo geografije ... Te njegove besede je veliko kasneje potrdil William Blum, ki je v knjigi *Rogue State: A Guide to the World's Only Superpower* denimo zapisal, da so ZDA po letu 1945 opravile kar 67 »globalnih intervencij«. Posledice avantur v Iraku in Afganistanu, kjer so bile dolgi dve desetletji, je čutiti še danes.

V vseh omenjenih ameriških posegih je bilo mrtvih najmanj petnajst milijonov ljudi. Po Blumovih podatkih so ameriške varnostne službe in vojska po letu 1945 sodelovale kar pri 35 poskusih atentata na tuje državnike. Večina akcij je bila uspešnih. V vsaj petnajstih državah so Američani aktivno sodelovali pri mučenju ujetnikov in opozicijskih politikov. In zanimivo je, da sta Cia in Pentagon velikokrat udarila tudi po voditeljih, ki so nekoč tesno sodelovali z njimi. To

še zlasti velja za Pol Pota, Manuela Noriego, Sadama Huseina, Mohameda Aidida, Osamo bin Ladna in po svoje tudi za Moamerja el Gadafija.

Ko je Smedley Butler odšel v pokoj, je začel pisati. In svoji prvi knjigi je dal naslov prav *Vojna kot prevara*. Drugače pravzaprav niti ni moglo biti. Glavna teza knjige je po svoje preprosta. General ni bil več naklonjen napadalnim vojniam. Branil bi svojo domovino, nikoli pa ne bi več postal »vsiljevalec« demokracije, ki jo prinašajo bajoneti. »Vojna je namreč prevara. Prevaro je najlažje opisati kot nekaj, kar ni tisto, kar se zdi večini ljudi. Samo majhna skupina poznavalcev ve, za kaj gre. Vodi jo peščica na račun množic!« je brez dlake na jeziku takrat zapisal general Butler.

Politiki se v vojnah v resnici pogosto obnašajo kot glavni junak romana s Pulitzerjem nagrajenega Johna Herseyja *The War Lover*. Gre za ameriškega pilota, ki noro ljubi bombardiranje nedolžnih ljudi, hkrati pa se kot pravi mačo ves čas hvali tudi s svojimi ljubezenskimi podvigi. A nazadnje se izkaže, da je impotenten. Veliki, zdaj že pokojni ameriški zgodovinar Howard Zinn je nekdanjega ameriškega predsednika Georgea Busha primerjal prav s tem literarnim junakom. Tudi George Bush se je, oblečen v pilotski jopič, leta 2003 denimo bahal o zmagi v Iraku, toda vojne, tudi tiste v Afganistanu, po tej nastopaški izjavi še dolgo ni bilo konec. Ameriška vojska, prevelika za domačo rabo in premajhna za obvladovanje sveta, se je v resnici spreobrnila v impotentnega *War Loverja*. Američani so po Vietnamu namreč izgubili vse vojne, ki so se jih lotili. Izjema je bila le drobna Grenada.

Vojne se začenjajo v človekovem umu in v človekovem umu je treba zgraditi obrambo miru, govori preambula Unescove

temeljne listine. Tako razmišlja tudi že omenjeni italijanski pisatelj Tiziano Terzani, ko pravi: »Še bolj kot zunaj so vzroki vojne v nas samih. V strasteh, kot so želje, strah, negotovost, pohlep, ponos, nečimrnost. Počasi se jih je treba rešiti. Spremeniti moramo obnašanje ... Čas je, da stopimo na plan, čas je, da se zavežemo vrednotam, v katere verjamemo. Civilizacija se z moralno odločenostjo okrepi veliko bolj kot z novim orožjem ...«

Čas narobe sveta

Njegovo sporočilo je zelo jasno. Jasnejše ne more biti. Toda težava je, da politika s svojo propagandno mašinerijo in v zadnjem času tudi s pomočjo družbenih omrežij, ki so v svojem bistvu globoko antidružbena, spretno preobrača pomen besed. In ustvarja nekakšen Orwellov novorek. Pred več kot poldrugim stoletjem, potem ko je obiskala čudežno deželo, je Alica stopila v ogledalo in odkrila narobe svet. Če bi se danes ponovno rodila, ne bi več potrebovala ogledala: dovolj bi ji bil že pogled skozi okno ...

Živimo v času narobe sveta, v katerem je laž resnica, suženjstvo svoboda, vojna pa seveda mir. Ta narobe svet, v katerega so nas tako grobo pahnile velike mednarodne korporacije in z njimi povezana politika, je sijajno opisal urugvajski pisatelj Eduardo Galeano. V njegovi državi so s Svobodo denimo poimenovali zapor za politične zapornike; države, kjer vladajo diktature, se samopašno razglašajo za demokracije; beseda ljubezen velikokrat opredeljuje le odnos človeka do svojega avtomobila, pod revolucijo pa se praviloma razume poseg, ki ga v kuhinji naredi nov detergent.

Nove besede so bridko zasekale v sodobni slovar neoliberalnega sveta. Kapitalizem se je v njem prelevil v tržno gospodarstvo. Imperializem se po novem imenuje globalizacija. Žrtvam imperializma pravijo države v razvoju. Oportunizem se imenuje pragmatičnost. Izdaja je po novem realizem. Revnim pravijo, da so materialno ogroženi. In pravici šefa, da odpusti delavca brez odpravnine in brez pojasnila, se zdaj reče fleksibilizacija trga delovne sile. Galeano s svojim junaškim reševanjem besed v bistvu odstranjuje maske sistema, ki je svet pahnil v eno najhujših kriz doslej.

V takem svetu, narobe svetu, so države, ki varujejo svetovni mir, največje proizvajalke orožja in ga največ prodajo drugim državam. Najuspešnejše industrijske panoge najbolj zastrupljajo planet. In reševanje okolja je čudovit posel za podjetja, ki ga vsak dan načrtno uničujejo. Paradoks brez primere. A v zdajšnjem kaosu kljub vsemu vendarle dovolj logičen. V kriznih časih, v katerih zdaj živimo, je namreč vse izjemno tesno prepleteno med seboj. Ena kriza rojeva drugo in jo, kot v fiziki, s svojo silo pogosto samo še dodatno oživlja in potencira.

Politika zgrešenih priorit

Naravne nesreče, med katere seveda spadajo tudi epidemije, imajo neverjetno moč. Razkrivajo, kdo pravzaprav smo, kaj cenimo in spoštujemo, kaj hočemo ali česa nočemo varovati. Covid je neusmiljeno, do golega razkril nesposobnost voditeljev mnogih držav, ki so se namesto z reševanjem ljudi raje ukvarjali s krepitvijo svojih političnih pozicij in avtoritarizma. Razkril je njihovo nesposobnost spopada z boleznijo, ki je tudi v Sloveniji zahtevala strahoten davek.

Več kot deset tisoč brezimnih žrtev, kar je, če primerjamo število prebivalstva, precej več kot v ZDA, kjer je koronavirus odnesel dober milijon življenj. Povedano še drugače: spopad s koronavirusom je bil v Sloveniji v minulih dveh letih podobno neučinkovit, kot je bil onkraj Atlantika, še zlasti pod Trumpom, ki se je sprva dobesedno norčeval iz bolezni. Namesto da bi reševal ljudi, se je, podobno kot prejšnji slovenski premier, raje udobno naslajal nad svojim tviterskim abonmajem vulgarnosti ...

Pandemijska kriza, ki je neposredna posledica nenehnih človekovih posegov v naravo in s tem posredno tudi posledica dramatičnih klimatskih sprememb, je boleče razkrila, kako zgrešena je bila razvojna politika zadnjih desetletij. To je bila namreč politika zgrešenih prioritet. Maščevanje narave v podobi kataklizmičnih orkanov, poplav, suš, lakote in bolezni to jasno dokazuje. Ogromne količine denarja so ves čas šle v povsem napačne projekte. V ZDA na primer znova v rekordni vojaški proračun, ki se že bliža tisoč milijardam dolarjev. To pomeni, da Washington za obrambo porabi več kot enajst velikih držav skupaj. Med to enajsterico so denimo Kitajska, Rusija, Velika Britanija, Nemčija, Francija. Za teste za koronavirus pa pod Trumpom začuda ni bilo denarja ...

Na dlani je, da je svet kljub dramatičnim svarilom prirode (epidemije, poplave, potresi) še naprej pripravljen vlagati ogromne vsote v popolnoma zgrešeno militarizacijo družbe. V vojsko, ki pa se kljub takšnim neznosno visokim vložkom (to seveda velja tudi za Slovenijo in ves orožarski stroj Nata) nikakor ne more boriti ne z virusi, ne s klimatskimi spremembami in ne z vedno hujšo revščino. Za virus

namreč obstaja cepivo, proti klimatskim spremembam pa ga žal ni. In ga nikoli ne bo.

Slon, ki ga nihče ne vidi

Prav neverjetno je, da nihče ne omenja dejstva, da je vojaško industrijski kompleks že dolgo daleč največji onesnaževalec okolja na svetu. Za vojsko ni nikjer nobenih omejitev. Slon je v dvorani, a ga nihče noče videti. Tudi na okoljskih konferencah ne. Stuart Parkinson iz organizacije Znanstveniki za globalno odgovornost (SGR) denimo opozarja, da je ogljični odtis ameriške vojske skoraj dvajsetkrat večji od ogljičnega odtisa celotne Velike Britanije. Tega ne ve (skorajda) nihče, ker obstoječe mednarodne klimatske konvencije od vojsk sploh ne zahtevajo omejitev emisij in ne poročil o stanju stvari. Še več. ZDA imajo po svetu dobrih osemsto oporišč, toda onesnaževanje okolja, ki ga ta povzročajo, ne gre v ameriško bilanco, ampak ga Pentagon naprti kar državam gostiteljicam ...

Škoda, ki jo vojske povzročajo okolju (in proračunom), je tako rekoč nepopisljiva. Na ameriški Brownovi univerzi so nedavno izračunali, da je samo tako imenovana (zdaj že več kot dvajset let stara) vojna proti terorju Washingtonu doslej požrla debelih osem tisoč milijard dolarjev in zahtevala več kot milijon življenj. A tu še ni všteta škoda, povzročena okolju. Vojaški posegi z bombardiranjem, streljanjem in uporabo kemičnih strupov namreč dramatično spreminjajo naravo in zastrupljajo ozračje. Uničena so polja, celi ekosistemi, gozdovi, reke, infrastruktura mest. Podobno katastrofo zdaj s svojim obstreljevanjem v Ukrajini povzroča Putinova soldateska. V tej strašni vojni sredi Evrope ne trpijo zgolj

ljudje, trpi tudi zastrupljena narava. Zato je povsem na mestu vprašanje, ali bo po končanih spopadih znameniti ukrajinski černozejom sploh še rojeval pšenico in drugo hrano.

Valerie Alston-Holt, ekologinja in ena od junakinj knjige *Prijazna soseska* avtorice Therese Anne Fowler bi vojake in vse druge sovražnike okolja bržkone posvarila: »Taki ljudje nimajo nobene vesti. Kot da bi posiljevali pokrajino. Morili. A drevesa so življenje. Ne samo moje življenje, ampak življenje nasploh. Dobesedno delajo kisik. Za vsakega človeka na planetu moramo ohraniti vsaj sedem dreves, sicer se bomo začeli dušiti. Pomislite na to ...«

Dinozaver Frankie

Na dlani je, da nobena vlada ne jemlje dovolj resno izzivov, pred katerimi se je zaradi vsesplošnega uničevanja okolja znašel naš svet. Program za razvoj pri Združenih narodih (UNDP) je nedolgo tega objavil, da vlade po svetu vsako leto samo za pomoč družbam, ki še uporabljajo fosilna goriva, namenijo kar 423 milijard dolarjev. Torej štirikrat več, kot znaša pomoč revnim državam za njihov boj proti klimatskim spremembam. Z denarjem, ki gre za tovrstne subvencije, bi proti bolezni covid-19 lahko cepili prav vsakega Zemljana, globalna revščina pa bi bila že zdavnaj odpravljena. Po podatkih UNDP je energetski sektor pravzaprav največji onesnaževalec okolja, saj nanj odpade 73 odstotkov vseh toplogrednih plinov. Dinozaver Frankie je izza govorniškega odra generalne skupščine Združenih narodov nedolgo tega tovrstno ravnanje vlad zgroženo primerjal z več sto milijardnimi subvencijami meteorita, ki drvi proti Zemlji in grozi, da bo zdaj zdaj pokončal življenje na njej ...

Dinozaver Frankie (glas mu je posodil igralec Jack Black) ima seveda prav. Tudi okoljska ura sodnega dne neusmiljeno tiktaka, zato je treba ukrepati zdaj ali nikoli. Toda, kot se je pokazalo že velikokrat, se resnosti položaja le malokdo zaveda. Kako sicer razumeti žalostno dejstvo, da bogate države namesto za ustavitev pregrevanja ozračja ogromno denarja raje namenjajo za preprečevanje bega ljudi, žrtev klimatskega lockdowna in drugih nesreč. Velika Britanija je denimo med letoma 2013 in 2018 za zapiranje mej porabila dvakrat več denarja kot pa za financiranje boja proti klimatski kataklizmi. V ZDA so za varovanje mej zapravili 11-krat več denarja kot pa za boj proti segrevanju ozračja, v Avstraliji 13-krat več, v Kanadi pa kar 15-krat več. Bogate države se torej načrtno zapirajo za nekakšen klimatski zid, da bi se zavarovale pred žrtvami njihovega lastnega ravnanja in uničevanja. A tudi zid seveda ne bo rešil problema segrevanja ozračja.

Takšna nepremišljena politična praksa jasno dokazuje, da so bile prioritete razvoja vsa zadnja desetletja v resnici popolnoma napačne. Amerika je skupaj z Natom (torej tudi s Slovenijo) in drugimi voljnimi zavezniki celih dvajset let lovila teroriste po Afganistanu (in od tam potem poražena zbežala), namesto da bi ves ta proč vržen denar vsi skupaj raje načrtno vlagali v znanost, izobraževanje, medicino, ekologijo. V boj za ustavitev zdajšnjega segrevanja ozračja. Svet ne potrebuje generalštabov, tajnih služb in žaljivo nesposobnih aparatčikov, ki si polnijo žepe na račun davkoplačevalcev, ampak predvsem res pravo ministrstvo za prihodnost, kot bi temu dejal Kim Stanley Robinson, ki ga je *New Yorker* označil za enega najbolj nadarjenih političnih piscev našega časa.

Vse države bi v resnici morale bolj misliti na ministrstva za prihodnost, kipeča od ljudi, ki vedo – in to ste prav vi, dragi zanamci –, kaj so pravi izzivi časa in kaj je še mogoče storiti, preden ne bo res prepozno. Zdajšnje vladajoče politične elite ključnih problemov sveta namreč niso sposobne rešiti. Predvsem zato, ker so jih s svojim neznanjem in surovo aroganco pravzaprav same zakuhale. Svet gori, bombe uničujejo mesta, vodnjaki so suhi, nekaj milijard ljudi nima dovolj hrane, visoka politika pa se vztrajno prepira, do kod naj se širi Nato in čigavo naj bo kakšno ozemlje ...

Zamenjati žarnico in tudi – vlado

Vojne so vselej nekakšen časovni stroj, ki nas vztrajno vrača v preteklost. Bolgarski pisatelj Georgi Gospodinov, avtor romana *Časovno zaklonišče*, zato pogosto govori o »deficitu prihodnosti«. Ker populistični voditelji nimajo receptov, kako naprej, se raje vračajo v preteklost, ki jo izkoriščajo kot alibi za svoje današnje ravnanje. Nekoč je politika vztrajno obljubljala svetlo prihodnost in s tem pojasnjevala, zakaj so potrebna današnja odpovedovanja in trpljenje. Toda ker svetle prihodnosti ni bilo od nikoder, se je ta kot (politična) surovina seveda izčrpala, preprosto zmanjkalo jo je, zato je politika v zameno zanjo začela raje obljubljati preteklost.

Kot to počne Vladimir Putin, ki z obujanjem stalinizma in mitov o veliki zmagi v drugi svetovni vojni v preteklost ne vleče le svoje države, ampak hoče s seboj tja za vselej potegniti tudi sosede, Evropo, ves svet. Obnaša se kot Kamniti gost v Mozartovi operi *Don Giovanni*, katerega iztegnjene roke se ne smeš dotakniti, sicer boš končal tam spodaj, v peklu. In mnogi navdušenci nad Putinom so z nerazumljivo

podporo njegovi genocidni vojni proti ukrajinskemu narodu in ukrajinski kulturi storili prav to. Z dotikom njegove roke so se odločili za preteklost ...

Izziv, ki je zdaj pred vami, dragi zanamci, je torej jasen. Svet dokončno iztrgati iz rok tistih, ki ga vztrajno porivajo v preteklost, in ga znova vrniti v prihodnost. Tiste, ki svet nenehno pehajo v vojne, je treba obtožiti dveh stvari. Najprej nerazumljivega nezavedanja, kako uničujoče so vojne in koliko gorja prinašajo. In drugič: pomanjkanja poguma za upor proti lažem, da je vstop v vojno edina možnost. To preprosto ni res. Izbira vedno obstaja. Med vojno in mirom. In mir je vedno veliko boljša opcija. Le priložnost mu je treba dati. In ko jo bo dobil, bo tudi boj za ustavitev zdajšnjega pregrevanja ozračja, ki že postaja najresnejši problem našega časa, veliko lažji.

Denar, namenjen vojnarnam in bombam, bo končno lahko šel za podporo boju proti uničujočim klimatskim spremembam. Če ta boj ne bo dovolj učinkovit, bo življenja na našem planetu namreč za vselej konec. Planet bo brez nas namreč zlahka preživel, mi brez njega pa nikakor.

A pot do tega cilja bo seveda trda in naporna. Spremeniti bo treba prioritete in tudi politične voditelje. Globalnega segrevanja namreč ni mogoče ustaviti zgolj z zamenjavo žarnice. Zamenjati je treba vlade in podreti njihove slonokoščene stolpe samovšečnosti in nenehnega zanikanja pravega stanja stvari. Kaj ti namreč pomaga prijetna in prijazna hiša, če ne bo več znosnega planeta zanjo!

V parku miru v Hirošimi noč in dan tiho plapola ogenj miru. Prižgan bo vse dotlej, dokler bo na svetu obstajalo jedrsko orožje. In vojne. Ko atomskih bomb ne bo več, bo ugasnil. Vaša naloga, dragi zanamci, je, da storite vse, da bo ugasnil za vedno.

Branko Soban, publicist, kolumnist, dolgoletni novinar in komentator zunanje politične redakcije *Dela*, za katerega zdaj piše že skoraj 50 let. Bil je prvi stalni dopisnik *Dela* z Bližnjega vzhoda s sedežem v Kairu, pozneje dopisnik iz Moskve. Po vrnitvi iz Rusije se je ukvarjal z evropskimi temami. Kot novinar je prepotoval blizu 140 držav, med njimi vse, ki so nastale po letu 1991, z izjemo Južnega Sudana. Poročal je z mnogih kriznih žarišč: prva zalivska vojna, Alžirija, Gaza, Zahodni breg, Gorski Karabah, Tadžikistan, Čečenija, Gruzija, Afganistan. Je avtor dveh knjig intervjujev z znanimi osebnostmi z vsega sveta (*Zločin brez kazni*, *Kazen brez zločina*), pisec več spremnih besed in prispevkov za različne zbornike. Dobitnik nagrade Društva novinarjev Slovenije za izjemne novinarske dosežke in dvakratni finalist za novinarsko nagrado evropskega parlamenta.